

chapter two (281–364) Fulani manuscripts were reproduced with translations in Arabic and French and the texts' transliteration. The same goes for Wolof (365–442) with three manuscripts in the fifth chapter, Mandingue (443–484) with two manuscripts in the sixth chapter, Songhay (485–516) with one manuscript in the seventh chapter and Tamasheq (517–538) with one manuscript in the final chapter.

As mentioned earlier, the manuscripts dealt with a variety of themes and genres such as historical documents and poems; whilst it might not be possible to elaborate on each of the included manuscripts in this wonderful anthology, it of interest to discuss at least one of the sixteen to give glimpse of the contents of this anthology. One fascinating manuscript is the well-known and widely distributed Swahili – Lamu/Mombasa dialect – poem entitled “Inkishafi” (“The Awakening [of the soul]”); said to be the oldest poem that was composed in this East African language. It was written by Bin Nasr (d. 1820) who lived off the Kenyan coast on the island of Pate. In 1972 Professor W. Hichens produced an English version – included in this anthology – of the 79 verse poem that was arranged in stanzas of four lines; this was in line with the *ruba'iyat* style (i.e. the Arabic metric tradition) prevalent in Arabic. The contents are very much likened to those penned by Muslim mystics because of its emphasis on the soul. This text will therefore be of relevance to those studying African poetry in general and Swahili poetry in particular.

Even though one of the shortcomings of this anthology is the limited number of manuscripts that has been included, its importance cannot be ignored by anyone interested in African studies. It is, however, assumed that editor and his team of contributors will be working on a complementary anthology that will include manuscripts

from other Arabic scripted languages such as Afrikaans. Nonetheless, the anthology plainly demonstrated that it is an important compilation that showed to what extent African languages have employed the Arabic script to make significant linguistic interventions. This sociolinguistic engineering feat, which has only been given global recognition during the latter part of the 20th century, is an achievement that subsequent generations on this continent must be informed about. The publication is indeed a significant compilation that should be considered seriously in academic programmes that discuss the origin, history and development of languages and literatures not only on the African continent but also elsewhere. It is indeed a timely work that will be of interest to all African social scientists.

Muhammed Haron

University of Botswana, Gaborone,
Botswana

Onbedoelde land.

Bernard Odendaal. Pretoria: Protea Boekhuis. 2007. 102 pp.
ISBN: 978-0-624-04580-9.

Die kernkonsep van Bernard Odendaal se *Onbedoelde land* is kreatiwiteit, en sy teenhanger, destruktiwiteit.

Dit gaan in die eerste plek om die kreatiewe vermoë van die digter. In verskillende gedigte gaan dit om naamgewing as vorm van die kreatiewe vermoë en die verwoording in die gedig, “Heemkunde”, dit gaan om die digter wat lappies mens en wêreld tot gedigte stik.

Die kreatiewe sluit ook die mens se seksuele voortplanting in, vandaar die familiële gedigte in die bundel. Verder sluit dit iets in soos die verbouing van groente deur 'n

tuinier ("Tuinwerker en studeerkamerdigter"), en die natuurlike kreatiewe mag van die son en van lig, al lê jy in die wonder van die sonlig. Lê kan ook kreatief wees ("Lê in die son").

Die kreatiewe en destruktiewe loop deurmekaar. Sekere gedigte hou tot die einde vol met die kreatiewe, in ander loop dit uiteindelik uit op destruksie, of omgekeerd.

In die openingsgedig ('n relevante plasing in die bundel) word wêreld benoem en deur benoeming word dit verower. Drome word gedroom, maar teen die agtergrond van die niet; êrense word opgeroep teen die agtergrond van nêrense. Maar die slotgedig (ook weer 'n relevante plasing) eindig met 'n kreatiewe triomf, al praat die gedig aan die begin van die skadu van die dood.

Tussen die openings- en slotgedig is daar allerlei variante van die kerngegewe van die bundel. In "Niemandland" eindig die gedig in 'n kreatiewe triomf van die blywende van die liefde, al praat die gedig van vergetelheid, van benoemings wat ontnaam word, van dinge wat ophou.

Een van die boeiendste gedigte oor die ontstaan en die eindige is "Insig in die lydende vorm", met die vindingryke gebruik van die woord "word". Al die woorde dinge is egter wordend teen die agtergrond van die eindige en kortstondige. Die beginstrofe vat dit ikonies goed saam met sy parabool wat begin met die opkom en ondergaan van die son. Seisoene kom en gaan ("Boemelgety"). In "duiselgedagte" is daar 'n kosmiese duiseling aan die gang, maar aan die einde is daar 'n "ek" wat kortstondig verskyn en verdwyn. Dit is werklik 'n duiselgedagte. Die omgekeerde gebeur in "'n Kersdag se ware verhaal": die gedig van die leegheid en dood en leemte eindig feestelik.

'n Besondere gedig is "Dryfjag", waar die digter met sy taalkrag pragtige troppe wild opjaag, wat egter deur die wildjagter vernie-

tig word. Ook in "Jangroentjie" is die mens die vernietiger van die prag van die groen vlamme, glansende voël wat pragtig deur Odendaal beskryf word in die derde strofe.

Soms kry die gedig deur 'n enkele woord 'n dubbele betekenis. In "Oom Henk Pierneef" roep die skilder 'n hele wêreld op en kry hy as kunstenaar 'n hele wildernis "klein", wat sowel kreatief-groots as nietig kan beteken. Dieselfde geld vir 'n ander gedig oor 'n skilder, "Thabo ya Kreste", oor Claerhout, wat wêreld deur sy kuns "vat", maar, "kuns hou net tekorte in", met 'n vindingryke spel tussen "vat" en "inhou". Odendaal ken sy taal se vermoëns.

Die verganklike is 'n deurlopende geewe in Odendaal se bundel, wat sy eie besonderere woordeskat meebring, naamlik die digter se voorliefde vir woorde wat op "ver" begin. 'n Mens sien dit duidelik in "Prulwerk", waar die Tyd alles verpruller, vergeel, verplomp en verteken. Hierdie woorde staan elke keer in 'n fokuspunt: in die begin en einde van die gedig, en aan die versendes. Dieselfde gebeur in "Piekniek, miskien 1971": die eerste versreël eindig met "verloop" en die slotreël eindig met "'n vervalle tuin se ongeskondenheid verbeel", met daartussen verseindwoorde soos "verslik" en "verraad". Die samevattende woord in hierdie kategorie is "vergetelheid", waarmee "Ouddepartementshoofde" eindig. Die ontstellendste van hierdie gedigte is "6. Stadsarchief, Brugge ..." met as slotwoord die vrees dat die taal ook eendag sal "vesand". Verskeie gedigte eindig op so 'n "ver"-motief [vgl. ook nog die slot van "casino"].

Daar is baie afloop en laaste dinge in die gedigte, dood, flardes, leemtes, leegheid, dinge van die verlede tyd, dinge wat was, baie afwesigheid. Tog kan die mens om die leegte 'n wonderlike weefsel skep. Onder hierdie afwesige gedigte is daar die pragtige "Elegie om 'n ou paar goeie skoene," wat 'n

mens herinner aan Vincent van Gogh se skildery van 'n paar ou skoene.

'n Teenhanger van die vergetelheid is die onthoumotief. Die onthou- en herinneringsgedigte is opvallend, die "onthou, onversadig-reikhals en onthou" ("Onthou"). In "Ontruimde huis", een van die beste afwesigheidsgedigte, loop die "ver"-woorde onseibaar deurmekaar met die onthoumotief. Onder die onthougedigte moet ook in die besonder nog "Hoeka so iets van daardie aard" en "Sinestesia" genoem word.

Na aan die swye ("Ontruimde huis") is die sagte fluistering in party gedigte ("hulle", "Halfjaareksamen ...", "Ingegraaf in hinderlaag") wat ook maar weer in verval en swye eindig.

Odendaal se wêreld is vol nietighede, nietighede soos dat jy dalk 'n "toeval in 'n kil heelal" is, of dat die môre uit "slopies blink klank" geskud gaan word, of iets soos die "oogwink van die wonder". Mooi is dit gestel in "'n Kersdag se ware verhaal":

Die brokkie poësie laat rimpel plots
'n droefheid wat deur als omheen uitdein

Nog mooier is dit in "regatta":

Aan alles kleef flardes kleur
'n boot se fluit vlieg
'n rooi lint die bloute in ...

Die gedig eindig met 'n nietige "vlietende behae". "Moment onder komeet McNaught" eindig ook in 'n nietigheid, "in 'n uitwaaieroomblik van geleende glans." Party gedigte is net nietige "Krabbellinge ...", met hulle "klonte ou verlange", hulle "opgekropte bietjies woord".

In verskeie opsigte is "Juwelekissie" 'n juweel, waar die mens ten spyte van leegtes en oop plekke en die niks hom "als ... vebeel". Of hoe?

Odendaal kry dit goed reg om hoofmotiewe in sy gedigte in fokuspunkte te plaas, in verseindes of slotverse, of om kerngedigte

op die regte plek in die bundel te plaas. Daarom is sy bundel 'n goed georganiseerde samestelling. Dit is nie sommer 'n losse versameling gedigte nie.

Onbedoelde land is 'n besondere digbundel.

'n Beswaar wat 'n mens teen die gedigte kan inbring, is dat die verse soms nog te stroef is, die formulering plek-plek te gedronge, maar Odendaal se taalgebruik is boeiend, sy wêreld is vol rykdomme. Sy talent is sterk genoeg dat hy 'n vlotter vers kan skryf.

T. T. Cloete
Emeritusprofessor
Noordwes Universiteit, Potchefstroom

Kaplyn.

Gilbert Gibson. Kaapstad: Tafelberg. 2007.
ISBN: 978-0-624-04548-9.

Gilbert Gibson het met sy debuutbundel (*Boomplaats*, 2005) 'n opwindende toetrede tot die poësietoneel gemaak. Met *Kaplyn* lewer hy vir 'n tweede keer binne 'n kort tyd bewys van sy uitsonderlike talent as digter.

Die bundelmotto's met hul verwysings na "the language of ghosts" en "shapes [...] he could not see" stel reeds die skemergebied van woorde en nie-weet aanwesig. Daarvandaan is dit 'n hanetree na die "kaplyn" of "kaal stuk grond tussen / vegtende faksies" (78); die niemandsland en grensgebied waar spore gesoek en ontleed word. Die voortdurende en verterende onrus wat met die obsessionele speurtog na tekens gepaard gaan, vorm die tematiese kern van die bundel.

In aansluiting hierby is die gebruik van woordeboekinskrywings as afdelingstitels 'n strategiese digtersmaneuver. Vier sleutel-